

Αθήνα, 22/06/2022
Αρ. Πρωτοκόλλου: 19

Πληροφορίες: Αντωνίνα Παπαθανάσογλου (τηλ.: 2131306804)
Νίκη Μπαφέ (τηλ.: 2131306817)
gl@synigoros.gr
cr@synigoros.gr

Προς:

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
κ. Αλέξανδρο Κόππη
Γενικό Γραμματέα Α΄ άθμιας, Β΄ άθμιας Εκπαίδευσης & Ειδικής-Αγωγής
akoptsis@minedu.gov.gr

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ &
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
gdaskalogiannis@minedu.gov.gr

ΥΠΕΣ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ Τ.Α. & ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
info@ypes.gr

ΥΠΕΣ
Δ/ΝΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
info@ypes.gr

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΠΟΔΟΜΩΝ & ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
κ. Γεράρδη Μαρία – Έλλη
Γενική Γραμματέα Υποδομών
ggy@yme.gov.gr

κ. Τιμολέωντα Κατσίπου
Πρόεδρο ΚΤΥΠ ΑΕ
grammateia.proedrou@ktyp.gr

κ. Παπαστεργίου Δημήτριο
Πρόεδρο ΚΕΔΕ
info@kedke.gr

Θέμα: Κτιριολογικός κανονισμός και τεχνικές προδιαγραφές δημοσίων νηπιαγωγείων

Αξιότιμες/οι κυρίες/οι,

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει γίνει αποδέκτης σημαντικού αριθμού αναφορών περί της έλλειψης κατάλληλων κτιριακών υποδομών δημοσίων νηπιαγωγείων. Επισημαίνεται ότι ο αριθμός των συγκεκριμένων αναφορών αυξήθηκε με την εισαγωγή της διετούς υποχρεωτικής φοίτησης των νηπίων. Τα προβλήματα που αναδεικνύονται αφορούν τη μη ορθή επιλογή χώρων, πολεοδομικές παραβάσεις στις υφιστάμενες δομές, την τοποθέτηση νηπιαγωγείων σε προσωρινές προκατασκευασμένες αίθουσες, καθώς και την έλλειψη ενιαίων και σαφώς καθορισμένων κτιριολογικών προϋποθέσεων και τεχνικών προδιαγραφών κατά την κατασκευή ή διαρρύθμιση των κτιρίων, με αποτέλεσμα οι χώροι να μην ανταποκρίνονται στις ανάγκες των νηπίων.

Ήδη η Ανεξάρτητη Αρχή έχει απευθυνθεί με το υπ' αριθμ. πρωτ.: 278856/19013/05.04.21 έγγραφό του προς την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων και στον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών. Στο ανωτέρω έγγραφο εκτίθεντο το ζήτημα και οι απόψεις της Ανεξάρτητης ενώ προτεινόταν συγκεκριμένες λύσεις.

Με την παρούσα επιστολή επανερχόμαστε στο εν λόγω πρόβλημα το οποίο εξακολουθεί να παρατηρείται με αμείωτη ένταση σε πολλούς Δήμους της επικράτειας και ευελπιστούμε για τη συνεργασία των αρμοδίων φορέων στο πλαίσιο συσκέψεων και ανταλλαγής εγγραφών απόψεων προκειμένου να εξευρεθεί μια βιώσιμη και μακροχρόνια λύση για τη στέγαση των μαθητών νηπιακής ηλικίας.

Το ζήτημα της έλλειψης κατάλληλων χώρων στέγασης για τη φοίτηση των νηπίων ήδη προϋπήρχε, αλλά σαφώς εντάθηκε με την αύξηση του αριθμού των παιδιών στις εκπαιδευτικές δομές με τη διετή υποχρεωτική φοίτηση. Συγκεκριμένα, από το 2018, με τον ν. 4521/2018, άρθρο 33, παρ. 3 και 4, θεσπίστηκε η διετής υποχρεωτική φοίτηση (σταδιακά μεν κατά δήμους, αλλά σε κάθε περίπτωση εντός τριετίας¹) σε νηπιαγωγείο για τα παιδιά που συμπληρώνουν τα τέσσερα (4) έτη.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στη νομοθεσία θεσπίζονται εξαιρέσεις επί των βασικών κριτηρίων και πολεοδομικών κανόνων που υφίσταντο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν «οι άμεσες και επιτακτικές ανάγκες της προσχολικής εκπαίδευσης (ν. άρθρο 220 παρ. 1 4610/19)». Το πλαίσιο που θα παρουσιαστεί κατωτέρω αναδεικνύει ότι δεν υπήρξε συντονισμένος και επαρκής σχεδιασμός εκ μέρους όλων των αρμοδίων φορέων προκειμένου να εξεταστεί η δυνατότητα ολοκλήρωσης του εγχειρήματος της διετούς προσχολικής υποχρεωτικής φοίτησης, με ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης και να υπάρξει ένας ενιαίος συντονισμός και παρακολούθηση της πορείας του.

Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, η εικόνα που παρουσιάζει σήμερα η κτιριακή υποδομή της προσχολικής εκπαίδευσης κάθε άλλο παρά ικανοποιητική μπορεί να χαρακτηριστεί, ενώ το γεγονός των δυσχερών συνθηκών κάτω από τις οποίες καλούνται, πολλές φορές, τα νήπια να παρακολουθήσουν το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα, κινδυνεύει να απαξιώσει κάθε θετική

¹ Άρθρο 33, παρ. 4 «Η φοίτηση όσων νηπίων την 31η Δεκεμβρίου του έτους εγγραφής συμπληρώνουν ηλικία πέντε (5) ετών, είναι υποχρεωτική σε όλη τη χώρα. Για τα νήπια που συμπληρώνουν ηλικία τεσσάρων (4) ετών, σύμφωνα με την παράγραφο 3 γίνεται υποχρεωτική σταδιακά, από το σχολικό έτος 2018-2019 και σε κάθε περίπτωση εντός τριετίας, κατά δήμους, οι οποίοι ορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών, εφαρμοζόμενου σε κάθε περίπτωση του δεύτερου εδαφίου της παρ. 3 του άρθρου 2 του ν. 1566/1985».

προσπάθεια εκ μέρους του αρμοδίου Υπουργείου στον τομέα της διετούς υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης.

Παρακάτω παρατίθεται εν συντομία το θεσμικό πλαίσιο αναφορικά με το πρόβλημα προκειμένου να εκτεθούν κατωτέρω τα σημαντικότερα προβλήματα που παρατηρεί μέχρι σήμερα ο Συνήγορος του Πολίτη.

Θεσμικό Πλαίσιο:

A) Με βάση το άρθρ. 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, ως ισχύει, οι Δήμοι είναι υπεύθυνοι για συντήρηση, βελτίωση, επισκευή, απόκτηση γης, ανέγερση κτιρίων όπου θα στεγαστούν τα σχολεία. Ο ρόλος του Υπουργείου αναφέρεται στον καθορισμό των προδιαγραφών των χώρων ως προς το είδος, τον αριθμό και το μέγεθος αυτών, που αποτυπώνονται στο κτιριολογικό πρόγραμμα των Δήμων.

Περαιτέρω, με την εγκύκλιο Φ.7/74054/Δ1/15.06.20 «Οι Περιφερειακοί Διευθυντές Εκπαίδευσης και τα Στελέχη Εκπαίδευσης οφείλουν να συνεργάζονται με τους αρμόδιους φορείς (Τοπική Αυτοδιοίκηση κτλ.), ώστε με την έναρξη της σχολικής χρονιάς να έχουν διασφαλιστεί οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την εύρυθμη λειτουργία των σχολικών μονάδων. Πριν την ολοκλήρωση του διδακτικού έτους σε συνεδρίαση του Συλλόγου Διδασκόντων καταγράφονται τα προβλήματα που αφορούν στην υλικοτεχνική υποδομή της σχολικής μονάδας και διαβιβάζονται στην αρμόδια υπηρεσία του οικείου Δήμου και στην οικεία Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ώστε με την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς να έχουν διασφαλιστεί οι κατάλληλες συνθήκες λειτουργίας των νηπιαγωγείων (κτιριακές υποδομές, ασφάλεια, αισθητική και υγιεινή χώρων, εξοπλισμός)».

B) Με το άρθρο 3 του Κτιριοδομικού Κανονισμού, ως ισχύει (ΥΑ 3046/304/ΦΕΚ Δ 59/ 1989) καθορίζονται οι χρήσεις των κτιρίων και μεταξύ αυτών προβλέπεται η κατηγορία των κτιρίων εκπαίδευσης (παρ. 1Δ). Ωστόσο, οι προβλέψεις του Κτιριοδομικού Κανονισμού για τα εν λόγω κτίρια είναι γενικές και δεν περιλαμβάνουν εξειδικευμένες προδιαγραφές για παιδιά νηπιακής ηλικίας.

Το 2008 ο ΟΣΚ ΑΕ εξέδωσε τον «Οδηγό μελετών για διδακτήρια όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης». Με βάση τον εν λόγω οδηγό προτείνονται συγκεκριμένες προδιαγραφές για τα νηπιαγωγεία. Οι εν λόγω προδιαγραφές, όμως, που συντάχθηκαν σε χρόνο που υπερβαίνει τη δεκαετία, αφορούν παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας, είναι γενικές και δε δεσμεύουν τη διοίκηση θεσμικά να τις τηρήσει.

Εντούτοις, δεν προκύπτει ειδική πρόβλεψη στη νομοθεσία για το πώς πρέπει να διαμορφωθούν οι κτιριακές δομές των νηπιαγωγείων που θα φιλοξενήσουν παιδιά αυτής της ηλικίας (4 ετών), όπως αντίστοιχα δεν υφίσταται και θεσμική κατοχύρωση των απαιτούμενων κτιριολογικών προϋποθέσεων και τεχνικών προδιαγραφών για τα δημόσια νηπιαγωγεία γενικά. Με την ΥΑ 37237/2007 «περί καθορισμού κριτηρίων καταλληλότητας και επιλογής χώρων», όπως αυτή τροποποιήθηκε με την ΥΑ 168655/9-10-2018 ορίζονται κάποια ελάχιστα κριτήρια για τα δημόσια σχολεία, που αφορούν, όμως, περισσότερο, τη χωροταξική διάσταση του θέματος.

Τονίζεται ότι, με την έκδοση του ΠΔ 99/2017 «Καθορισμός προϋποθέσεων αδειοδότησης και λειτουργίας των παιδικών & βρεφονηπιακών σταθμών που λειτουργούν εντός νομικών προσώπων των Δήμων ή υπηρεσίας των Δήμων», κατόπιν διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη², είχαν καθοριστεί οι προϋποθέσεις αδειοδότησης και λειτουργίας, όπως επίσης και οι τεχνικές προδιαγραφές, των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών που λειτουργούν εντός νομικών προσώπων των δήμων ή υπηρεσίας των δήμων. Τα παιδιά, λοιπόν, μέχρι την έναρξη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (στην οποία πριν το 2018 εντάσσονταν μαθητές/τριες από 5 ετών),

²<https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.pznews.425576>

έπρεπε να φιλοξενοούνται σε χώρους με συγκεκριμένες τεχνικές προδιαγραφές που προβλέπονται επαρκώς στο άρθρο 3 του ανωτέρω ΠΔ, αλλά και σύμφωνα με ορισμένες ποιοτικές, όπως τα τετραγωνικά μέτρα ανά αίθουσα απασχόλησης ανάλογα με τον αριθμό των νηπίων. Επισημαίνεται δε ότι οι ανάγκες μεταξύ προνηπίων και νηπίων είναι αντίστοιχες, ως προς τους χώρους φιλοξενίας – εκπαίδευσής τους. Συνεπώς, υφίσταται σχετικό νομικό πλαίσιο³, το οποίο θα ήταν χρήσιμο να εξεταστεί και να αξιοποιηθεί, ανάλογα, για τη θέσπιση κατάλληλων προδιαγραφών και για τα νηπιαγωγεία.

Επισημαίνεται ότι, ως προς το μέγεθος των χώρων για τα υπό ενοικίαση κτίρια, η ανωτέρω ΥΑ τροποποίησε το άρθρο 5 με την εξής προσθήκη: «Κατ' εξαίρεση, ειδικά για τα υπό ενοικίαση κτήρια νηπιαγωγείων και για την πενταετία 2019 -2024 αντί του κτιριολογικού προγράμματος απαιτούνται: α) ελάχιστο εμβαδόν αίθουσας διδασκαλίας 15 τμ και 1,5 τμ ανά εκπαιδευόμενο στις αίθουσες διδασκαλίας, β) Για νηπιαγωγεία με δυναμικότητα άνω των 60 μαθητών, 2 τμ. ανά εκπαιδευόμενο στους αύλειους χώρους ή χώρους εκτόνωσης. Στον αύλειο χώρο συνυπολογίζονται τα υπόστεγα και οι ανοικτοί διάδρομοι».

Περαιτέρω, η στέγαση των νηπίων σε προκατασκευασμένες αίθουσες καλύπτεται από την ισχύουσα νομοθεσία και η τοποθέτηση των προσωρινών αιθουσών βαρύνει το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Συγκεκριμένα, στο άρθρ. 220 παρ. 1 του ν. 4610/2019, ως αυτός τροποποιήθηκε και ισχύει, προβλέπονται τα ακόλουθα:

«1. Για την αντιμετώπιση των άμεσων και επιτακτικών αναγκών της εφαρμογής της προσχολικής υποχρεωτικής εκπαίδευσης, επιτρέπεται η τοποθέτηση και διατήρηση για προσωρινό χρονικό διάστημα τεσσάρων (4) ετών με δυνατότητα παράτασης δύο (2) επιπλέον ετών, σύμφωνα με την παράγραφο 14, προκατασκευασμένων σχολικών αιθουσών νηπιαγωγείου ελαφριάς κατασκευής με τους απαιτούμενους βοηθητικούς χώρους. Οι προκατασκευασμένες σχολικές αίθουσες του προηγούμενου εδαφίου με τους βοηθητικούς χώρους, τοποθετούνται εντός γηπέδων, όπου υφίστανται και λειτουργούν σχολικές μονάδες, κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης σχετικά με τους ισχύοντες συντελεστές δόμησης και του ποσοστού κάλυψης, με δυνατότητα υπέρβασης αυτών σε ποσοστό έως δεκαπέντε τοις εκατό (15%), υπό τον προϋπόθεση ότι ο αύλειος χώρος που απομένει μετά την τοποθέτηση της αίθουσας αντιστοιχεί το λιγότερο σε δύο (2) τ.μ. ανά μαθητή...

2. Στην περίπτωση που δεν είναι εφικτή, σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 1.α, η τοποθέτηση των αιθουσών στη σχολική μονάδα όπου υπάρχει ανάγκη, σύμφωνα με την παράγραφο 5, κατά σειρά τοποθετούνται αίθουσες: α) σε άλλες σχολικές μονάδες της ίδιας βαθμίδας εκπαίδευσης, β) σε μονάδες διαφορετικής βαθμίδας εκπαίδευσης, οπότε και δημιουργείται χωριστός αύλειος χώρος.».

3. Η τοποθέτηση, κατά τα ανωτέρω, των προκατασκευασμένων σχολικών αιθουσών των παραγράφων 1 και 1.α μπορεί να γίνει για το ίδιο χρονικό διάστημα των παραγράφων 1 και 1.α αντίστοιχα και εντός αδόμητων οικοπέδων που ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) ή στην εταιρεία «ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ Α.Ε.» (ΚΤ.ΥΠ. Α.Ε.), πλην ρυμοτομούμενων χώρων, κοινόχρηστων, χαρακτηρισμένων συγκεκριμένης χρήσης, δάσους, ρέματος και αρχαιολογικού χώρου.».

4. Στην περίπτωση της προηγούμενης παραγράφου, την τοποθέτηση των αιθουσών των παραγράφων 1 και 1.α μπορεί να αναλάβει από τον κύριο του ακινήτου η ΚΤ.ΥΠ. Α.Ε., ...

6. ... Οι χώροι που επιλέγονται δεν απαιτείται να είναι χαρακτηρισμένοι ως «σχολικοί», ούτε απαιτείται η ύπαρξη τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου για τις εκτός σχεδίου περιοχές. Σε κάθε περίπτωση ο αύλειος χώρος που απομένει μετά την τοποθέτηση της αίθουσας αντιστοιχεί το λιγότερο σε δύο (2) τ.μ. ανά μαθητή.

³Το οποίο αφορά σε χώρους με χρήση υγείας και πρόνοιας (άρθρο 3 1^ε Κτιριοδομικού Κανονισμού, ως ισχύει).

7. Τα κριτήρια καταλληλότητας της προηγούμενης παραγράφου εξετάζονται από τριμελή επιτροπή που συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών από τακτικά και ισάριθμα αναπληρωματικά μέλη ...Η επιτροπή εκδίδει σύμφωνη γνώμη για την έκδοση της απόφασης των υπουργών της επόμενης παραγράφου.

8. Για την τοποθέτηση αιθουσών των παραγράφων 1,1.α και 3 εκδίδεται απόφαση των Υπουργών Παιδείας και Θρησκευμάτων και Υποδομών και Μεταφορών που επέχει θέση οικοδομικής άδειας για την τοποθέτηση. .... Για την έκδοση της άδειας δεν απαιτείται να τηρηθούν οι ακόλουθες προδιαγραφές: α) να τηρηθούν οι όροι δόμησης και να θεωρηθούν οι ρυμοτομικές και οικοδομικές γραμμές (Ρ.Γ. και Ο.Γ.) και β) να αναγράφεται και να υπογράφεται η δήλωση του ν. 651/1977 ότι το οικόπεδο: αα) βρίσκεται εντός ή εκτός σχεδίου πόλεως, ββ) εμπίπτει ή όχι στις διατάξεις του ν. 1337/1983 και βάσει των Πινάκων Εφαρμογής οφείλει ή όχι εισφορές σε γη και χρήμα.»....

13. Μέσα στο ανωτέρω χρονικό διάστημα των τεσσάρων (4) ετών, ο οικείος Δήμος υποχρεούται να προβεί σε μετεγκατάσταση των μαθητών σε μόνιμες σχολικές δομές προσχολικής εκπαίδευσης είτε με ανέγερση είτε με μίσθωση. Η κατασκευή της μόνιμης αίθουσας γίνεται σύμφωνα με τις κείμενες πολεοδομικές διατάξεις σε χώρους που επιλέγονται σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

14. Η προθεσμία των τεσσάρων (4) ετών των παραγράφων 1 και 1.α μπορεί να παραταθεί για δύο (2) επιπλέον έτη, προκειμένου να ολοκληρωθεί τυχόν ανέγερση των μόνιμων σχολικών δομών, μόνο εφόσον ισχύουν οι κάτωθι προϋποθέσεις: α) ο οικείος δήμος, πριν τη λήξη της προθεσμίας των τεσσάρων (4) ετών, έχει εντοπίσει κατάλληλο ακίνητο, το οποίο ευρίσκεται στην κυριότητα του Δημοσίου ή Ο.Τ.Α. ή ΚΤ.ΥΠ. Α.Ε. και β) για το ακίνητο έχει γνωμοδοτήσει θετικά η επιτροπή της παραγράφου 9 του άρθρου 16 του α.ν. 627/1968 ...».

2. Υφιστάμενη Κατάσταση

- Κατόπιν έρευνας του Συνηγόρου του Πολίτη, αναδείχθηκε ότι δεν έχουν θεσπιστεί ο κτιριολογικός κανονισμός και οι τεχνικές προδιαγραφές για τα νηπιαγωγεία, προκειμένου η διοίκηση να υποχρεούται να τα λαμβάνει υπόψη κατά το στάδιο κατασκευής, ενοικίασης ή ανακαίνισης των χώρων. Διαπιστώνεται δε, κατόπιν αυτοψίας των αρμοδίων υπηρεσιών, ότι πολλά νηπιαγωγεία δεν είναι κατάλληλα για τη στέγαση των νηπίων είτε γιατί εξ' αρχής έχει επιλεγεί ακατάλληλο κτίριο, είτε γιατί δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι απαιτούμενες εργασίες, ώστε να ανταποκρίνεται ο χώρος στις ανάγκες των νηπίων.
- Εκτός των ανωτέρω, προκύπτει ότι σε αρκετά υφιστάμενα κτίρια νηπιαγωγείων δεν τηρούνταν οι οικείες πολεοδομικές διατάξεις (πχ. παράλειψη αλλαγής χρήσης χώρου από κατάσταση, πολεοδομικές παραβάσεις) ή οι διατάξεις περί πυροπροστασίας.
- Οι συνθήκες εκπαίδευσης, σε πλείστες περιπτώσεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στα έγγραφα των αρμοδίων υπηρεσιών, αλλά και στις αναφορές των πολιτών, είναι δυσχερείς, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που λόγω κακοτεχνιών, ελλείψεων ή ακόμα και επικίνδυνων κατασκευών εντός των χώρων φοίτησης, διατρέχει κίνδυνο η ασφάλεια των νηπίων.
- Περαιτέρω, όπως εκτέθηκε και ανωτέρω, προκειμένου να μπορέσουν οι Δήμοι να ανταπεξέλθουν στις νέες ανάγκες της διετούς υποχρεωτικής φοίτησης, κατασκευάζουν λυόμενες κατασκευές εντός των χώρων υφιστάμενων σχολικών μονάδων, απομειώνοντας το συνολικό προαύλιο χώρο⁴ ή τοποθετώντας τις πρόχειρες κατασκευές εντός αδόμητων οικοπέδων ιδιοκτησίας τους ή ιδιοκτησία του Δημοσίου. Στο σημείο αυτό σημειώνεται, ότι οι προσωρινές κατασκευές όντως αποτελούν μια βραχυπρόθεσμη

⁴Αρκετοί Δήμοι εξαιρέθηκαν προσωρινά από τη διετή υποχρεωτική εκπαίδευση (μεταξύ των οποίων και ο Δήμος Αθηναίων) προκειμένου να υλοποιήσουν τα απαιτούμενα έργα.

λύση, δεν μπορούν όμως να υποκαταστήσουν τις μόνιμες κτιριακές υποδομές, οι οποίες εξασφαλίζουν τη βέλτιστη λειτουργία των σχολικών μονάδων βάσει μακροχρόνιου σχεδιασμού και δύνανται να εγγυώνται, μεταξύ άλλων, και τη βέλτιστη ενεργειακή εξοικονόμηση. Εκτός αυτού, δεν είναι δόκιμο ο κτιριακός προγραμματισμός για τα σχολεία να διαμορφώνεται μέσω της υιοθέτησης βραχυπρόθεσμων λύσεων, υπό την χρονική πίεση άμεσης δημιουργίας επιπλέον χώρων. Επισημαίνεται ότι οι προσωρινές αυτές κτιριακές υποδομές θα πρέπει να απομακρυνθούν σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις, εντός 4 και το μέγιστο εντός 6 ετών από την παραλαβή τους από τον Δήμο.

- Επισημαίνεται ότι πολλοί Δήμοι κατά την έναρξη της φετινής σχολικής χρονιάς, παρά τις παρατάσεις που είχαν λάβει για την έναρξη εφαρμογής της διετούς υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης, δεν είχαν εντοπίσει χώρους για τη στέγαση νηπιαγωγείων, αλλά ούτε και ολοκληρώσει τις διαδικασίες για την τοποθέτηση των προκατασκευασμένων αιθουσών. Επιπλέον, από αναφορές προκύπτει ότι καθυστέρησε η τοποθέτηση και παράδοση των προκατασκευασμένων αιθουσών από την ΚΤΥΠ ΑΕ.
- Οι προσωρινές κατασκευές όταν τοποθετούνται εντός σχολικών χώρων απομειώνουν τους προαύλιους χώρους και ως εκ τούτου το ζωτικό χώρο εκτόνωσης των παιδιών. Πέραν αυτού, είναι προφανές ότι ο αρχικός σχεδιασμός μιας σχολικής μονάδας πληροί συγκεκριμένα κριτήρια και αποσκοπεί στην ορθολογική κατανομή των δραστηριοτήτων εντός του χώρου του σχολείου, με απώτερο στόχο τη διασφάλιση ασφαλούς καθημερινότητας στους μαθητές, αλλά και την ορθή ψυχοσωματική ανάπτυξή τους. Η συρρίκνωση των χώρων άθλησης και προαυλισμού ή η εγκατάσταση τμημάτων νηπίων εντός σχολικών κτιρίων με την απομείωση αιθουσών που είχαν οριστεί αρχικά για άλλες χρήσεις (πχ. Αίθουσες εκδηλώσεων, χημεία κλπ.), οδηγεί σε ποιοτική υποβάθμιση του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και φυσικά σε κατ' ανάγκη ελάττωση των δραστηριοτήτων που μπορούν να λάβουν χώρα μέσα σε αυτό.
- Στις περιπτώσεις όπως οι παραπάνω, που τα νήπια φιλοξενούνται σε υφιστάμενες σχολικές μονάδες α/θμιας ή/και β/θμιας εκπαίδευσης, συχνά δημιουργείται πρόβλημα ως προς την εξυπηρέτηση των νηπίων με ακατάλληλες τουαλέτες οι οποίες ενδεχομένως να βρίσκονται σε μακρινή απόσταση από το χώρο φιλοξενίας τους. Στις περιπτώσεις αυτές μπορεί να απαιτείται η συνοδεία των νηπίων, αλλά συχνά δεν επαρκεί το προσωπικό. Επίσης οι τουαλέτες που έχουν σχεδιαστεί για την κάλυψη παιδιών μεγαλύτερης ηλικίας, δεν καλύπτουν τις ανάγκες των μικρότερων παιδιών.
- Κατόπιν σχετικής έρευνας προκύπτει ότι το κόστος αγοράς και τοποθέτησης των προκατασκευασμένων αιθουσών είναι μεγάλο. Δεδομένων, δε των διατάξεων, που προβλέπουν την αποξήλωσή τους εντός τετραετίας, είναι προφανές ότι τα χρήματα που δαπανώνται από το δημόσιο ταμείο για να καλύψουν τις συντρέχουσες «έκτακτες ανάγκες», θα μπορούσαν να είχαν επενδυθεί σε διαφορετικά έργα για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών υποδομών.
- Κατόπιν σχετικών αναφορών που κατατέθηκαν στην Ανεξάρτητη Αρχή και από τις απαντήσεις των αρμοδίων Δήμων, φαίνεται ότι ένα από τα ζητήματα που δυσχεραίνει την εξεύρεση κατάλληλων χώρων με μίσθωση (εφόσον δεν υπάρχουν τέτοιοι στην ιδιοκτησία του Δήμου) είναι το γεγονός ότι αυτοί πρέπει να παραδοθούν από τους ιδιοκτήτες έτοιμοι για τη συγκεκριμένη χρήση τους, χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα συμψηφισμού των εξόδων διαμόρφωσης από τον Δήμο με τα μισθώματα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι ιδιοκτήτες να μην έχουν την οικονομική δυνατότητα παράδοσης των χώρων έτοιμων προς χρήση ως νηπιαγωγείων στους Δήμους και ως εκ τούτου να ελαχιστοποιούνται οι πιθανότητες εύρεσης κτιρίων με ενοικίαση.
- Η δυσκολία εύρεσης κτιρίων στα οικοδομικά τετράγωνα εντός των οποίων θα πρέπει να λειτουργήσουν τα νηπιαγωγεία οδηγεί στην ίδρυση παραρτημάτων των νηπιαγωγείων σε

περιοχές μακριά από την κατοικία των εξυπηρετούμενων νηπίων, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα στον οικογενειακό προγραμματισμό λόγω της απόστασης και της έλλειψης πρόβλεψης για μεταφορά των νηπίων που θα φοιτήσουν σε αυτά, επιβαρύνοντας τους γονείς οικονομικά αλλά και ως προς τον χρόνο που απαιτείται και συχνά είναι σε βάρος της εργασίας τους. Επίσης, η διάσπαση των νηπιαγωγείων σε παραρτήματα, καταργεί τη λειτουργική ενότητα των μονάδων και καθιστά σχεδόν αδύνατη την ικανοποιητική παρακολούθηση και εποπτεία του εκπαιδευτικού προγράμματος και την επίλυση των πρακτικών ζητημάτων από τους διευθυντές των νηπιαγωγείων.

- Η εφαρμογή του προγράμματος της υποχρεωτικής διετούς προσχολικής εκπαίδευσης κατήργησε ευνοϊκές ρυθμίσεις για τα παιδιά ηλικίας 4 έως 5 ετών τα οποία με το προηγούμενο σύστημα απολάμβαναν ολοκληρωμένη φροντίδα (πλήρη γεύματα, δυνατότητα ύπνου, ολοήμερο πρόγραμμα, μεταφορά τους και φύλαξη τους καλοκαιρινούς μήνες εκτός του Αυγούστου) και οι γονείς είχαν τη δυνατότητα να εγγράφουν τα παιδιά τους σε δημοτικούς παιδικούς σταθμούς ή να καλύπτουν τα έξοδα φοίτησής τους σε ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς με voucher.
- Ένα άλλο θέμα άμεσα σχετιζόμενο με την επάρκεια των χώρων είναι ο αριθμός των νηπίων ανά τμήμα. Σύμφωνα με το άρθρο 6, παρ. 2, του ΠΔ 79/2017 «*Οργάνωση και λειτουργία νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων*» ο μέγιστος αριθμός των παιδιών ανά τμήμα είναι είκοσι πέντε (25). Εντούτοις, οι προαναφερόμενες προδιαγραφές του ΟΣΚ αναφέρουν ότι η αίθουσα διδασκαλίας θα πρέπει να είναι δυναμικότητας από δεκαέξι (16) μέχρι είκοσι (20) παιδιά, ενώ η ελάχιστη εσωτερική διάσταση αυτής είναι 6,90 μέτρα. Επίσης, αναφέρεται ότι οι διεθνείς προδιαγραφές προβλέπουν επιφάνεια 3 m² /νήπιο. Δεδομένου ότι κάθε νέος εκπαιδευτικός σχεδιασμός οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τα αιτήματα των εκπαιδευτικών φορέων⁵, τις παιδαγωγικές μελέτες που διαπιστώνουν ότι καλύτερες εκπαιδευτικές επιδόσεις επιτυγχάνονται όταν ο αριθμός των παιδιών ανά τάξη μειώνεται σε λιγότερο από είκοσι (20) μαθητές⁶, η άποψη της Αρχής, η οποία έχει ήδη διατυπωθεί, είναι ότι ο μέγιστος αριθμός των μαθητών ανά τμήμα, σε κάθε περίπτωση, χρήζει επανεξέτασης. Οι ανωτέρω, βέβαια, προβλέψεις των γενικών προδιαγραφών του ΟΣΚ έχει διαπιστωθεί ότι δεν εφαρμόζονται στην πράξη.

4. Προτάσεις

Επανερχόμενοι και στο προηγούμενο υπ' αριθμ. πρωτ.: 278856/19013/05.04.21 έγγραφό μας, προτείνουμε:

- Είναι αναγκαίο να εξεταστεί η θέσπιση κτιριολογικού κανονισμού και τεχνικών προδιαγραφών για τα νηπιαγωγεία, τα οποία θα περιβληθούν με τον κατάλληλο νομικό πλαίσιο, προκειμένου η διοίκηση να είναι υποχρεωμένη για την εφαρμογή τους. Κατά τη δημιουργία αυτών είναι αναγκαίο να προβλεφθούν τα ελάχιστα τετραγωνικά μέτρα ανά παιδί, όπως και κάθε άλλη ποιοτική προδιαγραφή για τα παιδιά νηπιακής ηλικίας από τεσσάρων (4) ετών.
- Κρίνεται σημαντικό να εξεταστεί η δυνατότητα μείωσης του μέγιστου αριθμού των μαθητών ανά τμήμα, σύμφωνα και με τις προδιαγραφές του ΟΣΚ, ως αναφέρθηκαν ανωτέρω.

⁵Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος (ΔΟΕ)

⁶ Mosteller (1995), Glass, G. V. and Smith, M. L. (1978), Krueger and Whitmore (2000), Nye, B. & Hedges L. V. & Konstantopoulos, S. (2000), Konstantopoulos, S. (2008), Monks, J. and Schmidt, R. (2010), Bakasa, L. (2011)

- Για τις ήδη κατασκευασθείσες μονάδες προτείνεται ο προγραμματισμός ενός ολοκληρωμένου ελέγχου, από τα αρμόδια όργανα του υπουργείου, προκειμένου να ερευνηθεί αφενός εάν αυτές ανταποκρίνονται στις κατ' ελάχιστο κτιριακές απαιτήσεις (βάσει πολεοδομικής νομοθεσίας και κανόνων πυροπροστασίας), και αφετέρου με ποιόν τρόπο μπορούν να εκσυγχρονισθούν. Επίσης, είναι αναγκαίο να εφαρμοστούν όλες οι προβλέψεις για την πρόσβαση Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες σε όλους του χώρους των μονάδων.
- Προκειμένου να καταστεί υλοποιήσιμη με τους βέλτιστους όρους η εφαρμογή της υποχρεωτικής διετούς προσχολικής εκπαίδευσης, θα πρέπει να υπάρξει κεντρικός συντονισμός και συνολική εποπτεία του θέματος από αρμόδιο φορέα.
- Χρηζουν αναλυτικής εξέτασης όλα τα ζητήματα (πχ. γραφειοκρατικά, οικονομικά, νομοθετικά) που πιθανά δυσχεραίνουν ή καθυστερούν την ενοικίαση, διαμόρφωση ή ανέγερση κατάλληλων κτιρίων από τους Δήμους και να αντιμετωπιστούν στοχευμένα, με τις απαραίτητες νομοθετικές παρεμβάσεις. Για παράδειγμα, με βάση όσα έχουν αναλυθεί ανωτέρω, θα πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα ενοικίασης ακινήτου από τον Δήμο, ακόμα και εάν αυτό δεν έχει διαμορφωθεί ως νηπιαγωγείο από τον ιδιοκτήτη, ούτως ώστε να μπορεί ο ίδιος ο Δήμος να το διαμορφώσει κατάλληλα και να καταλογίσει, εκ των υστέρων, το κόστος στον ιδιοκτήτη για παράδειγμα με την παρακράτηση ενοικίων. Σε κάθε περίπτωση οι Δήμοι θα πρέπει να εξασφαλίζουν τα απαραίτητα χρηματοδοτικά εργαλεία για τη διαμόρφωση/ κατασκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων.
- Στις περιπτώσεις που το παράρτημα του νηπιαγωγείου τοποθετείται σε περιοχή μακριά από την κατοικία των εξυπηρετούμενων οικογενειών, οι δήμοι να φροντίζουν εγκαίρως για την εξασφάλιση μεταφοράς των παιδιών με ίδια μέσα ώστε να μην επιβαρύνονται με κανένα τρόπο οι οικογένειες δεδομένου ότι οι οικείες Περιφέρειες, που υλοποιούν την μεταφορά των μαθητών σύμφωνα με τις προβλέψεις της ΚΥΑ 50025/2018, δεν δύνανται άμεσα να καλύψουν τις ανάγκες αυτές σε περιοχές που συνήθως δεν απαιτείται μετακίνηση (όπως π.χ. εντός του αστικού ιστού της περιοχής πρωτεύουσας και των γειτονικών δήμων).

Δεδομένου ότι τα προβλήματα στέγασης των νηπίων που έχει επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθούν να υφίστανται και δεν προκύπτει, αξιολογώντας την υφιστάμενη κατάσταση, ότι μέσα στην επόμενη τετραετία θα καταστεί εύκολο να εξευρεθούν ολοκληρωμένες και βιώσιμες λύσεις, παρακαλούμε για τις ενέργειες και απόψεις σας.

Ευχαριστούμε εκ των προτέρων και παραμένουμε στη διάθεση σας για οιαδήποτε σχετική πληροφορία ή διευκρίνιση.

Με τιμή

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Κοινοποίηση:

κ. Κωσταντίνο Μπακογιάννη

Δήμαρχο Αθηναίων
mayor@cityofathens.gr

κ. Κωνσταντίνο Ζέρβα
Δήμαρχο Θεσσαλονίκης
mayor@thessaloniki.gr